

ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ У НИШУ	
ПРИЈЕМА	01.02.2018.
ЧЛ. 51	
02	180

**НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ ПРАВНОГ ФАКУЛТЕТА
УНИВЕРЗИТЕТА У НИШУ**

Одлуком Наставно-научног већа Правног факултета Универзитета у Нишу, број 01-2814/19 од 11.12.2017. године, образована је Комисија за оцену и одбрану докторске дисертације **"Поступак за лишење родитељског права"** кандидаткиње Ранке Вујовић, у саставу: проф. др Душица Палачковић, редовна професорка Правног факултета у Крагујевцу (председница Комисије), проф. др Невена Петрушић, редовна професорка Правног факултета у Нишу (писац Извештаја) и проф. др Мирослав Лазић, редовни професор Правног факултета у Нишу.

Након што је проучила докторску дисертацију, Комисија са задовољством подноси Наставно-научном већу следећи

ИЗВЕШТАЈ

о подобности докторске дисертације за јавну одбрану

I. Анализа садржине докторске дисертације

Докторска дисертација: **"Поступак за лишење родитељског права"** написана је у потпуности у складу са Упутством за обликовање, објављивање и достављање докторских дисертација (СНУ бр 8/16-01-011/15-011 од 9.12.2015. године). Дисертација садржи све елементе прописане наведеним упутством: насловну страну и страну са подацима о ментору и дисертацији, на српском и енглеском језику, садржај, текст дисертације, подељен на поглавља, литературу, прилоге, биографију и изјаве аутора.

Докторска дисертација има укупно 346 страна, с тим што део текста од *Увода* до *Биографије* обухвата 341 страни, са укупно 1210 фуснота библиографског и експликативног карактера. Библиографију чине 295 радова домаћих и страних аутора, од тога 141 монографија и

уџбеника и 154 чланака, као и 125 домаћих и страних закона, укључујући и међународне правне изворе.

Текст дисертације систематизован је тако да, поред *Увода* и *Закључка*, има седам делова: Део први – *Појам и ограничења у вршењу родитељског права*, Део други – *Поступак за лишење родитељског права*, Део трећи: *Поступак у парницама за лишење родитељског права*, Део четврти – *Ток поступка за лишење родитељског права*, Део пети – *Дејство судског одлука о лишењу родитељског права*, Део шести – *Закључак* и Део седми – *Литература*.

У *Уводу* (стр. 1-10) дефинисани су предмет, циљ и методологија истраживања и изложен је сумарни приказ структуре дисертације. Најпре је указано на значај породице, као и на промене у односу између родитеља и деце, при чему је апострофиран утицај савременог концепта права детета на уобличавање родитељског права и начин његовог вршења. Родитељско право је доведено у везу са правом на породични живот – једном од основних људских права. У вези са тим, укратко су изложени принципи на којима је занована интервенција државе у родитељско-дечије односе и указано је на услове под којима се родитељи могу делимично и потпуно лишити родитељског права. Дата су потребна објашњења у погледу метода правне заштите који се примењује у правним стварима лешиња родитељског права, у домаћем и упоредном праву. Оправдавање за избор теме докторске дисертације аргументовано је чињеницом да поступак за лишење родитељског права није целовито научно елабориран, као и да недостају обимнија емпиријска истраживања у овој области цивилне процедуре. Указано је на потребу целовите и систематске научне обраде супстанцијалних и процесних димензија установе лишења родитељског права. Презентовани су, такође, и подаци о броју деце жртва породичног насиља, злостављења и занемаривања, као и подаци о броју поступака ради лишења родитељског права вођених пред домаћим судовима у периоду 2009-2014. година.

Први део дисертације, под насловом *Појам и ограничења у вршењу родитељског права* (стр. 11-64) посвећен је супстанцијалним аспектима родитељског права и лишења родитељског права. У овом делу дисертације ауторка је елаборирала и поставила супстанцијални темељ свог истраживања, обрадивши кључне материјалноправне установе. Излагања су систематизована у четири поглавља: *Историјски осврт на уређење и заштиту родитељског права*, *Појам, субјекти и остваривање родитељског права*, *Нормативни оквир родитељског права у најважнијим међународним правним актима и домаћем правном систему* и *Лишење родитељског права*.

У поглављу *Историјски осврт на уређење и заштиту родитељског права* ауторка разматра односе родитеља и деце у историјској ретроспективи, од концепта очинске власти, и патријархалног модела уређења породице, до савременог концепта родитељског права, који

подразумева да је дете самостални субјекат породичноправног односа. Следствено томе, ауторка пружа увид у промене у погледу циља државне интервенције у породичне односе. Текст овог поглавља, заједно са бројним ексликативним напоменама, пружа целовит осврт на кључне друштвене и правне промене које су обележиле развој односа родитеља и деце.

Поглавље *Појам, субјекти и остваривање родитељског права* посвећено је родитељском праву. Кандидаткиња критички разматра појам родитељског права, указујући на недостатке израза „родитељско право“, имајући у виду његов савремени концепт и чињеницу да је реч о својсврсном праву – функцији. Одговарајућу пажњу ауторка посвећује садржини родитељског права, правима и обавезама родитеља према детету и критички сагледава различите теоријске и законске дефиниције родитељског права. Ауторка износи и образлаже став да су родитељске обавезе и родитељске дужности два различита појма, те да, за разлику од родитељских обавеза, које су у корелативном односу са правима детета, наспрам родитељских дужности не стоји захтев детета за њихово вршење, већ се невршење тих дужности санкционише посредно, изрицањем мера за заштиту права детета и лишењем родитељског права. У оквру овог поглавља одговарајућа пажња је посвећена субјектима родитељско-дечијег односа: детету и његовом правном статусу и обележјима, као и и родитељима детета и њиховом правном положају. Поред тога, аутора је елборирала и различите моделе заједничког и самосталног вршења родитељског права

У трећем поглављу *Нормативни оквир родитељског права у најважнијим међународним правним актима и домаћем правном систему* изложен је међународни и домаћи правни оквир родитељског права. У делу рада посвећеном међународном правном оквиру изложени су релевантни међународни акти универзалног и регионалног карактера, док су у делу посвећеном домаћем нормативном оквиру изложене уставноправне норме и породичноправна регулатива.

Четврто поглавље под насловом *Лишење родитељског права* садржи резултате истраживања установе лишења родитељског права. Ауторка сагледава лишење родитељског права у контексту међународних стандарда у овој области, којима посвећује посебан одељак. Посебна пажња посвећена је стандардима утврђеним Европском конвенцијом о заштити људских права и слобода, као и јуриспруденцији Европског суда за људска права насталој решавањем случајева повреде права на породични живот.

У одељку *Лишење родитељског права у домаћем правном систему* кандидаткиња најпре разматра лишење родитељског права с аспекта општих уставних гаранција у домену ограничења људских права, као и посебних услова под којима је допуштено одузимање односно ограничење родитељског права. Она детаљно елаборира појам и разлоге за потпуно лишење родитељског права, при чему указује и на различите доктринарне ставове о правним последицама одузимања,

односно лишења родитељског права. У контексту лишења родитељског права размотрена је, с теоријског и практичног аспекта, садржина правних стандарда „злоупотреба родитељског права“ и „грубо занемаривање родитељских дужности“, које је законодавац прописао као услове за потпуно лишење родитељског права. Посебан значај има приказ и анализа ставова које су судови заузели конкретизујући ове правне стандарде. Ауторка са истом пажњом обрађује и установу делимичног лишења родитељског права, као и садржину правног стандарда „несавесно вршење родитељског права, као законског разлога и услова за делимично лишење родитељског права, илуструјући бројним судским одлукама конкретизацију овог стандарда у судској пракси. Ауторка указује и на тешкоће и неједнак приступ судова у правној квалификацији одређених поступања родитеља, као и на чињеницу да линију разграничења између потпуног и делимичног лишења родитељског права поставља принцип најбољег интереса детета.

У Другом делу дисертације, под насловом *Поступак за лишење родитељског права*, (стр. 67-149) кандидаткиња се бави бројним питањима која се тичу поступања суда у правним стварима лишења родитељског права. Овај део дисертације подељен је у пет поглавља, од којих сваки представља заокружену целину: *Методи за пружање правне заштите у правним стварима лишења родитељског права*, *Међународни правозащитни стандарди*, *Поступак за лишење родитељског права у упоредном праву*, *Приказ историјског развоја поступка за лишење родитељског права у Србији* и *Правни оквир поступка за лишење родитељског права у Срепублици Србији de lege lata*.

Ауторка најпре, у првом одељку под насловом *Методи за пружање правне заштите у правним стварима лишења родитељског права*, излаже резултате истраживања процесних метода који се примењују у породичноправним стварима, указујући на њихове заједничке карактеристике, због којих норме које их регулишу у својој укупности чине судско породично процесно право, као посебну грану грађанског процесног права. Посебно су значајна излагања ауторке о критеријумима за избор метода правне заштите у правним стварима лишења родитељског права. Полазећи од општих научних учења о предмету парнице и ванпарничног поступка, кандидаткиња разматра предмет поступка за лишење родитељског права, у контексту законских разлога за лишење, и закључује да је у питању спорна правна ствар, за чије је решавање управо парница одговарајући процесни метод. С друге стране, разматра циљ и последице лишења родитељског права, у контексту доктринарних критеријума за разграничење парнице и ванпарничног поступка, који упућују на закључак да је правна ствар лишења родитељског права типична ванпарнична правна ствар. У оквиру овог поглавља ауторка испитује прагматичне разлоге због којих се законодавац определио за парницу као метод правне заштите, заузимајући став да такав приступ представља одступање од домаће правне традиције и

у нескладу је са савременим трендовима у упоредном судском породичном процесном праву, у коме је ванпарнични поступак доминантан метод правне заштите у породичноправним стварима.

Посебно поглавље Другог дела докторске дисертације чине излагања под насловом *Међународни правозащитни стандарди*, у оквиру којих су размотрени кључни постулати сваког грађанског судског поступка. Кандидаткиња излагања систематизује у две целине, полазећи од карактера међународних правних извора којима су правозащитни стандарди утврђени. Поред разматрања међународних правозащитних стандарда утврђених општим универзалним документима о људским правима, ауторка одговарајућу пажњу посвећује и правозащитним стандардима утврђеним Конвенцијом о правима детета. Она такође разматра и процесноправне гаранције оличене у праву на делотворно средство правне заштите и право на правично суђење. Детаљно елелоборира, позивајући се на савремену праксу Европског суда за људска права, право на приступ суду, право на јавну расправу, право на суђење у разумном року, као и право на бесплатну правну помоћ и право на образложену судску одлуку. Ауторка указује и на специфичне правозащитне стандарде утврђене Европском конвенцијом о остваривању права детета, који важе у поступцима у којима учествују деца, а који чине језгро концепта „правосуђа по мери детета“. У овом поглављу ауторка је, у суштини, дефинисала кључне критеријуме које је користила за критичко сагледавање и оцену домаћег процесног механизма намењеног пружању правне заштите у правним стварима лишења родитељског права, с аспекта његове делотворности и ефикасности.

Треће поглавље Другог дела дисертације посвећено је поступку за лишење родитељског права у упоредним правним системима. Презентована су законска решења у аустријском, немачком и румунском праву, као и решења у правним системима држава бивше СФРЈ. Овај одељак садржи мноштво научних информација о процесним методима који се у упоредном праву примењују у поступцима за лишење родитељског права и начину на који законски дизајнирани, што омогућава да се боље сагледају законска решења за која се определио домаћи законодавац.

Четврто поглавље садржи приказ историјског развоја поступка за лишење родитељског права у Србији. Позивајући се на правне изворе и релевантну библиографску грађу, ауторка реконструише развој поступка, пружајући увид у правила која су се примењивала у Кнежевини, односно Краљевини Србији, у Југославији у периоду између два светска рата, као и у послератном периоду. Историјска генеза поступка за лишење родитељског права заокружена је приказом актуелног нормативног оквира овог поступка у праву Републике Србије, у коме се указује и на кључне реформске захвате у домену поступка за лишење родитељског права.

Поступак у парницама за лишење родитељског права целовито је обрађен у Трећем, Четвртом и Петом делу докторске дисертације, који су посвећени организационим и функционалним аспектима поступка.

У Трећем делу дисертације (стр. 150-236), под насловом *Поступак у парницама за лишење родитељског права*, кандидаткиња разматра предмет, субјекте, структуру и процесне установе поступка који се примењује у парницама за лишење родитељског права. Излагања у оквиру Трећег дела систематизована су у четири повезана поглавља. У првом поглављу пружен је преглед процесних метода намењених решавању правних ствари из породичноправних односа, док је у другом поглављу приказан специфичан процесни метод – поступак у парницама за заштиту права детета и у парницама за вршење, односно лишење родитељског права – „омнибус“ поступак који се примењује у правним стварима лишења родитељског права. Треће поглавље посвећено је начелима поступка у парницама за лишење родитељског права. Поред стандардних процесних начела, у овом делу кандидаткиња обрађује и начело најбољег интереса детета, као једно од посебних и специфичних начела на коме се заснива сваки поступак који се тиче права и интереса деце. Она испитује начин законске конкретизације процесних начела, као и одступања од појединих начела, као и начин на који се она примењују у правној пракси. У оквиру излагања о начелу најбољег интереса детета, ауторка разматра материјалноправне и процесне димензије самог концепта „најбољи интерес детета“, научно интерпретирајући ставове Комитета за права детета и критеријуме које је овај међународни надзорни орган развио у настојању да пружи смернице за стандардизацију и операционализацију овог начела на националном нивоу. У том контексту, кандидаткиња, ослањајући се на резултате емпиријског истраживања и доктринарне ставове, износи научно утемељену критику законских решења, указује на законске празнине и нуди аргументоване предлоге за унапређење правне регулативе у овој области. Посебно су значајне научне информације до којих је ауторка дошла спровођењем емпиријског истраживања, које је обезбедило стицање увида у начин утврђивања и вредновања мишљења детета, као једног од елемената на основу којих се утврђује шта је у конкретном случају најбољи интерес детета. С друге стране, истраживање је омогућило да ауторка сагледа и утицај начела најбољег интереса детета, као фактора од кога, према слову закона, зависи да ли ће мишљење детета бити утврђивано, тј. да ли ће му се уопште пружити могућност да изражавањем мишљења активно партиципира у поступку. У вези са тим ауторка указује на бројне недостатке законских решења и њихов негативни утицај на могућност детета да оствари своје елементарно право – право на слободно изражавање мишљења, које је, због свог значаја, гарантовано Конвенцијом о правима детета.

Четврто поглавље Трећег дела рада посвећено је субјектима поступка. У оквиру овог поглаваља кандидаткиња обрађује организационе аспекте поступка у парницама у парницама за лишење родитељског права: стварну, месну и међународну надлежност домаћег суда, као и питања везана за састав суда, његову професионалност и објективност. Одговарајућу пажњу она посвећује и странкама у поступку, разматрајући релевантна питања која се тичу заснивања и престанка страначког својства, страначке, парничне и постулативне способности, као и активне процесне легитимације у парницама за лишење родитељског права. У овом делу рада изнете су и коментарисане информације о броју покренутих поступака за лишење родитељског права од стране органа старатељства, у контексту броја поступака које је овај орган спровео вршећи превентивни и корективни надзор над вршењем родитељског права.

У поглављу посвећеном странкама, кандидаткиња је велики простор посветила процесном положају детета. У посебном одељку она је сумирала резултате свог теоријско-емпиријског истраживања, које је показало да детету није обезбеђена адекватна процесна позиција у парницама за лишење родитељског права, изузев у оним које само дете покреће, што доводи у питање право детета да у пуној мери учествује у поступку и утиче на његов ток и исход. У оквиру овог одељка размотрен је положај детета као странке, учесника, умешача и сведока. Указано је и на позитивне ефекте информатизације поступка, тј. на могућност спречавања секундарне виктимизације детета применом савремених телекомуни-кацијских, оптичких и тонских уређаја приликом саслушања детета. Одговарајућу пажњу кандидаткиња је посветила питањима везаним за припрему детета за саслушање пред судом. У одељку који је посвећен заступању детета, она критички разматра прописе којима је регулисано законско и вољно заступање детета, при чему посебну пажњу посвећује установама колизијски старатељ и привремени заступник, који се детету постављају у случају постојања сукоба интереса између детета и родитеља који га заступа. Излагања о процесном положају детета заокружена су одељком у коме су обрађена релевантна питања везана за начин остваривања права детета на изражавање мишљења. Кандидаткиња детаљно разматра све радње које суд предузима у процени способности детета да формира мишљење, пружања информација које су детету потребне ради формирања мишљења, одлучивања о начину изражавања мишљења детета, укључујући и радње које се предузимају у случају непосредног и посредног начина изражавања мишљења. Сагледана је и улога лица које детету пружа подршку приликом изражавања мишљења, као и улога стручних лица са којима суд сарађује приликом утврђивања мишљења детета.

Посебну научну вредност имају резултати емпиријског истраживања, који су показали какве се све девијације јављају у тумачењу и практичној примени прописа којима је регулисано

остваривање права детета на слободно изражавање мишљења. У вези са тим, кандидаткиња указује на различите инструменте и науједначене критеријуме који се у пракси користе за процесну способности детета да формира мишљење и посебно апострофира истраживачки налаз да на начин учешћа деце у поступку практично не утиче њихов узраст, тј. да суд мишљење детета углавном сазнаје посредно, без обзира на узраст детета. Указује, такође, и на устаљену праксу органа старатељства да разговоре са децом у циљу утврђивања њиховог мишљења обавља само са децом старијом од пет година, што је супротно конвенцијским стандардима. На основу анализе садржине налаза и мишљења органа старатељства у којима се презентује и мишљење детет, ауторка закључује да стручњацима центара за социјални рад нису у потпуности позната правила којима је регулисано право детета на слободно изражавање мишљења.

У оквиру поглавља посвећеног субјектима поступка у парницама за лишење родитељског права садржан је и посебан одељак посвећен процесном положају органа старатељства у поступцима за лишење родитељског права. Ослањајући се на резултате досадашњих истраживања у овој области, ауторка разматра разноврсне улоге које орган старатељства у овом поступку може да има, као и круг процесних овлашћења која му припадају када остварују сваку од ових улога. Своја излагања ауторка је систематизовала у пет пододељка.

У првом пододељку размотрена је процесна позиција и круг процесних овлашћења органа старатељства када се јавља као странка у поступку, укључујући и специфичности које постоје када се орган старатељства налази у супарничарској заједници, заснованој самим подизањем тужбе или накнадно, у току парнице, придруживањем тужиоцу. Други пододељак посвећен је процесном положају органа старатељства у улози законског заступника детета. У трећем пододељку ауторка се положајем органа старатељства као умешача у поступку, указујући на пропуст законодавца да посебним правилима регулише могућност позивање органа старатељства да се умеша у парницу за лишење родитељског права. Полазећи од општих правила цивилне процедуре, ауторка елелиборира процесни положај органа старатељства као обичног умешача и умешача *sui generis*, указујући на специфичности учешће органа старатељства у поступку за лишење родитељског права када се он води као адхезиони поступак, придружено уз поступак у другим парницама из породичноправних односа. Четврти пододељак је посвећен разматрању процесног положаја органа старатељства када се јавља као вештак у поступку. Критички су сагледана законска правила о обавезном прибављању налаза и стручног мишљења органа старатељства у погледу постојања разлога за лишење родитељског права. Компарирајући улогу органа старатељства као вештака са улогом коју имају стандардни вештаци у судском поступку, ауторка закључује да је улога органа старатељства шира јер његов налаз и мишљење не служи само за утврђивање правнорелевантних чињеница, већ је, како ауторка каже,

„својеврсна помоћ суду у извођењу закључака о чињеничном основу спора“. Посебно је занимљив став ауторке да давањем образложења за свој налаз и мишљење орган старатељства на извештај начин поткопава остваривање других својих улога у раду са породицом на плану стабилизације породичних односа, заштити права и интереса детета и евентуалног породичној реинтеграцији. У последњем, петом пододељку испитује се сарадничка улога органа старатељства, коју он остварује пружајући помоћ суду у прикупљању доказа и пружању стручне помоћи приликом непосредног утврђивања мишљења детета у поступку од стране суда. Ауторка посебно апострофира да положај органа старатељства у адхезионим поступцима за лишење родитељског права наликује положају који имају истражни органи јер у овим поступцима орган старатељства прикупља податке о породичним приликама странака и пружа друге информације које су неопходне за формирање чињеничне подлоге за одлучивање.

Четврти део докторске дисертације носи назив *Ток поступка у парницама за лишење родитељског права* (стр. 150-236). Кандидаткиња се определила, да излагања о току поступка, ради боље прегледности, систематизује у посебну целину, обрађујући у овом делу све етапе првостепеног поступка, као и поступка по правним лековима. Овај део рада започиње одељком који је посвећен покретању поступка, а наставља се одељком у коме ауторка обрађује садржину и правну природу тужбе. Наредни одељак посвећен је специфичностима које се јављају у вези са могућношћу подизања противтужбе, преиначења тужбе и повлачења тужбе.

У одељку под насловом *Ток првостепеног поступка* приказан је типичан развој поступка за лишење родитељског права, који обухвата припремну фазу и фазу главне расправе. Ауторка одговарајућу пажњу посвећује димензијама истражног начела, које суду обезбеђује широка овлашћења у прикупљању чињеница и извођењу доказа. Нарочито су занимљиве опсервације ауторке у погледу начина поступања судова у *non liquet* ситуацијама. Указујући на неуједначену праксу судова, ауторка износи и аргументије став, позивајући се и на ставове Врховног касационог суда, да нема места примени општих правила о објективном терету доказивања, те да тужбени захтев не може бити одбијен само зато што тужилац није успео да докаже истинитост својих тврдњи.

Драгоцене су запажања кандидаткиње о начину конкретизације стандарда „најбољи интерес детета“, као и смернице у погледу елемената које треба вредновати приликом утврђивања најбољег интереса детета. Она указује и на потребу да се одлука о лишењу родитељског права сагледава у контексту права детета на породични живот и приказује колико се у пракси придаје важност очувању овог права детета. Поред тога, она апострофира проблеме који настају када треба уравнотежити најбољи интерес детета са интересима друге деце у породици.

Одговарајућу пажњу ауторка посвећује и вештачењу у парницама за лишење родитељског права. Надовезујући се на своја ранија излагања о положају органа старатељства као специфичног вештака у поступку, ауторка се фокусира на компоненте које (треба да) садржи његов налаз и стручно мишљење. Она презентује резултате свог емпиријског истраживања, откривајући практичне проблеме који настају када судски налог за давање налаза и мишљења није у потребној мери одређен и индивидуализиран. Кандидаткиња такође указује и на нормативне недостатке због којих је устаљена пракса да се мишљење детета презентује и интерпретира у оквиру стручног налаза и мишљења, а не издвојено, у аутентичном облику. С друге стране, ауторка, на основу емпиријског истраживања, открива пропусте у раду стручњака центара за социјални рад, који у неким ситуацијама, позивајући се на дужност чувања професионалне тајне, из налаза и мишљења изостављају информације о садржини мишљења детета, што је супротно правилима о вештачењу. Један од проблема који је у овом пододелку детаљно елабориран тиче се примене општих одредби о искључењу вештака, у ситуацијама када се орган старатељства јавља као тужилац у парници у којој треба да вештачи. Ауторка презентује случајеве у којима је Врховни касациони суд поводом овог питања заузео сасвим супротне ставове и залаже се да за уједначавање судске праксе.

Пето поглавље Четвртог дела рада посвећено је привременим мерама, којима се детету пружа провизорна правна заштита ограниченог временског трајања. Приказан је и интерпретиран законски режим привремених мера, као пракса судова у одређивању привремених мера, како по службеној дужности, тако и по предлогу странака. Указано је на извесно оклевање судова приликом одлучивања о предлогу за одређивање привремених мера, као и на недовољан степен ефикасности судова у спровођењу поступка по овом предлогу.

У шестом одељку под називом *Одлучивање и одлуке* ауторка даје сумаран приказ поступка одлучивања, а посебну пажњу посвећује одлукама које суд доноси уз одлуку о лишењу родитељског права. Ове одлуке кодемнаторне природе, које ауторка назива „кодемнаторним елементима пресуда у парницама за лишење родитељског права“, састоје се од различитих налога родитељу који се лишава родитељског права. На основу резултата свог емпиријског истраживања, кандидаткиња закључује да се садржини и редакцији пресуда не посвећује довољна пажња, посебно оним којима се родитељи делимично лишавају родитељског права. Она указује да се из диспозитива појединих одлука не може поуздано утврдити да ли је родитељ потпуно или делимично лишен родитељског права, илуструјући такаву праксу бројним примерима судских одлука, и закључује да код судија постоји извесно неразумевање самог концепта родитељског права.

У седмом одељку ауторка разматра правне лекове и поступак по правима лековима. Посебно су вредни налази о исходу поступака по ревизији, која је у овим парницама релативно често изјављује. Ауторка наводи да, према подацима прикупљеним истраживањем, Врховни касациони суд у поступку по ревизији укида око 40 одсто пресуда, због битних повреда одредаба парничног поступка и погрешне примене материјалног права. Научни, али и практични значај имају подаци о процесним и материјалноправним недостацима због који се ревизија најчешће изјављује, који откривају типична грешке судова у интерпретацији и примени процесних и материјалноправних норми.

У Петом део докторске дисертације, који носи назив *Дејство судских одлука о лишењу родитељског права*, (стр. 300-301) презентована су дејства која изазива правноснажна одлука о потпуном и делимичном лишењу родитељског права.

Шести део докторске дисертације, под насловом *Закључак* (стр. 302-313) представља јединствену целину у којој кандидаткиња сажето износи кључне резултате свог теоријско-емпиријског истраживања, и сумира најзначајније идеје и предлоге за унапређење нормативног оквира и начина поступања у правним стварима лишења родитељског права.

У седмом делу дат је списак коришћене литературе и правних извора.

II. Оцена докторске дисертације

Докторска дисертација *Поступак за лишење родитељског права* представља самосталан и оригиналан научно-истраживачки рад кандидаткиње Ранке Вујовић у домену породичног и грађанског процесног права. Предмет истраживања је поступак за лишење родитељског права, у коме суд одлучује о делимичном, односно потпуном лишењу родитељског права. Иако се овај процесни механизам релативно често користи, посебно последњих година, он није целовито и систематски научно обрађен, нити су у довољној мери истражени његови теоријски и практични аспекти. Зато докторска дисертација посвећена поступку за лишење родитељског права има велики научни значај.

У докторској дисертацији презентовани су резултати ваљано конципираног и методолошки добро дизајнираног теоријско-емпиријског истраживања, које је кандидаткиња спровела настојећи да пружи одговор на питање да ли је процесни метод који се примењује у правним стварима лишења родитељског права, онако како је нормативно дизајниран и како се у пракси примењује, прилагођен специфичностима, циљу и садржини правне заштите која се пружа, имајући у виду стандарде правичног суђења и савремене правозаштитне постулате у домену остваривања и заштите права детета.

Да би остварила основни циљ истраживања, ауторка је применила научни приступ који се уобичајен у истраживању посебних процесних метода. Наиме, кандидаткиња је у првом делу рада поставила супстанцијалну поглогу истраживања, разматрајући сам родитељско-дечији односи и опште и посебне услове за лишење родитељског права, у контексту домаћег права и међународних стандарда у овој специфичној правној области. Као врсни познавалац овог сектора породичног права, ауторка је успела да евидентира и критички обради сва теоријска и практична питања која се односе на саму материјалноправну установу лишења родитељског права, као једне од најдалекосежнијих породично-правних мера заштите детета. Резултати истраживања установе лишења родитељског права продубљују научни увид у њену природу и бацају ново светло на бројне каучук појмове, као што су „злоупотреба родитељског права“ и „грубо занемаривање родитељских дужности“ и др. Стечена сазнања пружају материјал за нова теоријска уопштавања и њихово интегрисање у науку породичног права.

У теоријској анализи поступка за лишење родитељског права кандидаткиња је пружила обиље нових научних информација и сазнања о самом поступку, као процесном методу, истражијући његову историјску генезу и бројне нормативне промене која су га обликовале. Да би обезбедила ваљану поглогу за критичко сагледавање степена ефикасности и делотворности поступка који се примењује у правим стварима лишења родитељског права, кандидаткиња је целовито истражила и презентovala међународне правнозаштитне стандарде, укључујући и специфичне стандарде који важе у поступцима у којима се штите и остварују права деце. Вредан научни допринос пружају и разматрања поступка за лишење родитељског права у упоредним правним системима. За будући реферму судског породичног процесног права посебан значај имају резултати истраживања поступка за лишење родитељског права који се примењује у Аустрији и Немачкој, државама које су у потпуности реформисале своје судско породично процесно право и усагласиле га са савременим међународним стандардима, укључујући и стандарде које поставља Конвенција о правима детета.

Кандидаткиња је научно обрадила сва начела и установе поступка у парницама за лишење родитељског права, користећи општа теоријска знања из области цивилне процедуре. Критички је анализирала нормативна решења, у контексту постулата и стандарда правичног суђења, указујући на бројне недостатке, законске практине и неусаглашености. Посебно треба похвалити напор кандидаткиње да понуди научно фундиране предлоге за унапређење нормативног оквира. Предлози које је понудила показују да кандидаткиња добро познаје и реално сагледава судску делатност, а свакако могу бити од користи у будућем законодавном раду на отклањању нормативних слабости које отежавају достизање потребног нивоа ефикасности и делотворности самог поступка.

Једна од основних научних вредности докторске дисертације огледа се у томе што су изнети ставови и закључци засновани на обимном емпиријском истраживању, које је спроведено применом адекватних истраживачких метода. Ауторка је успела да научно елаборира осмогодишњу праксу Врховног суда Србије (касније Врховног касационог суда) у правним стварима лишења родитељског права, која је формирана у периоду од 1. јула 2005. до 1. јула 2013. године. Овако обимно истраживање, које је подразумевало анализу садржаја комплетних списа предмета, омогућило је да се стекне увид у то на који начин судови спроводе поступак, како формирају подлогу за судску одлуку, а посебно како процењују, вреднују и утврђују најбољи интерес детета. Посебан научни значај имају резултати емпиријског истраживања које је спроведено са циљем да се испита какав је процесни положај детета и стекне увид у начин примене прописа којима је регулисано учешће детета у поступку. Резултати овог сегмента емпиријског истраживања пружају увид у кључне проблеме и изазове са којима се судови суочавају у спровођењу поступка и откривају типичне грешке у тумачењу и примени законских прописа, што може бити од користи судијама и другим правним стручњацима који у различитим улогама суделују у поступку.

Нова научна сазнања до којих је кандидаткиња дошла истражујући поступак за лишење родитељског права имају значајну научну вредност. Она, с једне стране, отварају броја теоријска и практична питања, које је кандидаткиња елаборирала и заузела аргументоване ставове. Стечена научна сазнања бацају више светла на поједине институте судског породичног процесног права и значајно доприносе даљем развоју ове специфичне гране цивилне процедуре. Несумњиво је, такође, да теоријска сазнања презентована у докторској дисертацији повећавају укупан фонд научног знања о установама грађанског процесног права и представљају изазов за нова научна уопштавања у домену цивилне процедуре.

Докторска дисертација кандидаткиње Ранке Вујовић посвећена је актуелној теми која у Србији има велики друштвени значај, посебно имајући у виду чињеницу да се мера лишења родитељског права све чешће примењује. Анализа организационих и функционалних димензија поступка, закључци, ставови и предлози која је кандидаткиња изнела пружају добар основ за дањи рад на нормативном унапређењу процесног механизма који се примењује у правним стварима лишења родитељског права, што увећава практични значај саме докторске дисертације.

Библиографска полага докторске дисертације је обимна и релевантна. Ауторка је систематизовала, на ваљан начин презентовала ставове домаћих и страних аутора, демонстрирајући истовремено и своју споробност да критички приступа и проблематизује готове „научне истине“.

Текст докторске дисертација представља кохерентну целину. Структура рада је добро постављена, а распоред и редослед појединих поглавља омогућава лако сналажење у обимном и комплексном тексту дисертације.

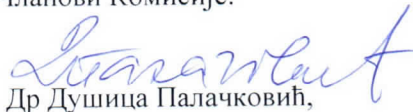
Дисертација је писана јасним и разумљивим језиком, уз пуно поштовање научног стила који се примењују у писању радова овакве врсте.

III. Предлог за јавну одбрану

Имајући у виду све наведено, Комисија за писање извештаја закључује да је докторска дисертација под називом *Поступак за лишење родитељског права* кандидаткиње Ранке Вујовић *подобна за јавну одбрану* и са задовољством предлаже Наставно-научном већу Правног факултета у Нишу да овај извештај усвоји.

У Нишу, 29. 1. 2018.. године

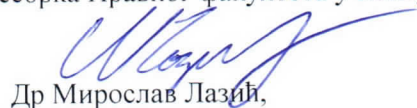
Чланови Комисије:

Др Душица Палачковић,

редовна професорка Правног факултета у Крагујевцу

Др Невена Петрушић,

редовна професорка Правног факултета у Нишу

Др Мирослав Лазиић,

редовни професор Правног факултета у Нишу